

A FEJLETT ÉS FEJLŐDŐ ORSZÁGOK FŐBB JELLEMZŐI

1. Az egyes országok lehetséges elnevezései gazdasági fejlettség szerint:

- A gazdasági fejlettség alapján a szakirodalom **fejlett** illetve **fejlődő** jelzővel illeti a gazdag és a szegény országokat.
- A II. világháború után, a szocialista társadalmi berendezkedés megjelenésével gyakran használták a **fejlett országokra** az „**első világ**”, a **szocialista országokra** a „**második világ**”, az **elmaradott országokra** pedig a „**harmadik világ**” kifejezést. Ezek közül mára inkább csak ez utóbbi kategória használatos.
- Ugyancsak a fejlett - fejlődő megosztást sugallja az **Észak-Dél ellentétpár**, ez arra utal, hogy nagy általánosságban az északi félgömbön helyezkednek el a fejlett és a déli félgömbön a fejletlenebb országok (természetesen ez erős általánosítás, a kifejezés jelképesen értendő).
- Előfordul még a **centrum-periféria** jelölés is, ami a fejlett és fejletlen országoknak a világgazdaság vérkeringésében elfoglalt helyére utal.

Még az egy gazdasági fejlettségi szinten álló országok között is **számos különbség lehető fel társadalmi-politikai-gazdasági-kulturális** szempontból egyaránt. Pl. USA - Japán
De léteznek olyan jellegzetességek, amelyek a hasonló fejlettségi szintű országok mindegyikében megtalálhatók.

2. A fejlett országok jellemzői:

- a **világgazdaság centrumához** való tartozás: vezető szerep a dinamikusan fejlődő gazdasági ágakban (ma elsősorban a szolgáltatásokban és az informatikában),
- aktív részvétel a **nemzetközi kereskedelmi, pénzügyi folyamatokban**,
- intenzív **kutatási-fejlesztési** tevékenység, (brain-drain, **agyelszívás**)
- fontos, a világgazdaságban és a világpolitikában kiemelkedő szerepet játszó **nemzetközi szervezetek** tagjai illetve központjai;
- társadalmi berendezkedésükre általában a **demokrácia**, a **pluralizmus**, a **jogállamiság** és a többpártrendszer jellemző, kiemelt szerephez jut a civil társadalom;
- **nemzetgazdaságuk erősen integrált**, a termelési és a felhasználási folyamat szoros kapcsolatban áll egymással.

Fejlődő országok:

- a világgazdaságban betöltött szerepük periferikus, alapvetően **függő helyzetben vannak** azáltal, hogy **gazdaságuk nem diverzifikált**, azaz csak egy-két iparágra vagy termékre alapul.
- Ha tehát e termék exportlehetőségei a **világgazdasági folyamatok változása** során valamilyen ok (pl. árcsökkenés, vagy áttérés más nyersanyagra stb.) folytán megszűnik, úgy az ország **elesik exportbevételeitől**, amiből viszont más termékek behozatalát finanszírozta volna.
- Ezen kívül, ha a termék termelése leáll, **rengeteg ember marad munka nélkül**, hiszen más iparág nem nagyon lévén, nem tudnak elhelyezkedni.

- A világgazdasági függés tehát azt jelenti, hogy a **világgazdaságban bekövetkezett változásokra a túlzottan specializálódott országok nem tudnak megfelelően reagálni**, és így gazdaságuk összeomolhat.
- nemzetgazdaságuk nem teljesen kifejlett tehát a **gazdaságon belüli kapcsolatok sokszor gyengék** vagy nem is léteznek.
- Ebből fakad az, hogy a fejlődő országokban a **világpiacra termelő ágazatok** (amelyeket elsősorban a gyarmatosítás során fejlesztettek ki) a világgazdasággal való kapcsolata révén **jobban fejlődnek**, mint a csak hazai piacra termelő, tradicionális ágazatok.
- A modern és hagyományos iparágak egymás mellett élését nevezzük **gazdasági dualizmusnak**.
- A gazdasági dualizmus a társadalomra is kivetítődik, így például a népesség is kettős abban az értelemben, hogy azok, akik az **exportra termelő iparágakban dolgoznak, sokkal jobb jövedelemhez jutnak**, mint a hagyományos (általában mezőgazdaság és kézműipar) ágazatokból élők. Ez a kontraszt jól tükröződik pl. Dél-Amerika nagyvárosaiban.
- Társadalmi berendezkedésükre gyakran jellemző a **tekintélyuralmi rendszer**, diktatúra.

3. Átmenetet képező országok:

Hangsúlyozni kell, hogy a leírt jellegzetességek alapvetően a klasszikus értelemben vett fejlett, illetve fejlődő országokra igazak. Ezen országcsoportokon belül is számos kisebb egységet lehet képezni. Ezért beszélhetünk átmenetet képező országokról is.

- a) **A dél-kelet ázsiai ún. újonnan iparosodó országok (kis tigrisek)**
- az 1960-as évektől a gazdasági növekedés üteme jelentősen felgyorsult,
  - a **tőke- és technológiaigényes iparágak megtelepítésével** (elsősorban **külföldi tőke** révén) olyan fellendülés indult meg, amelynek eredményeképpen fejlettségi színvonaluk jelentősen közeledett a fejlett országokéhoz.
  - Pl. **Tajvan, Dél-Korea, Szingapúr**

b) **volt szocialista országok**

A II. világháború után az ide tartozó országokban szocialista társadalmi-gazdasági berendezkedés jött létre. (pl. **Kelet-Európa** országai). A **szocializmus gazdaságfilozófiája a centralizáció (központosítás)** volt, ami a következőket jelentette:

- a termeléshez szükséges **erőforrások (gyárak, bankokállami tulajdona)**;
- a gazdaság automatizmusát **tervgazdálkodással** váltotta fel, azaz a gazdasági tevékenységet **nem a piac, a keresleti és kínálati viszonyok határozták meg, hanem az előre lefektetett tervek**;
- a jövedelmek **újraelosztása is központilag** folyt, a béreket tehát nem a vállalatok teljesítménye, hanem a központi költségvetés határozta meg.
- A társadalmi igazságosság megteremtése érdekében a **vagyoni és jövedelmi különbségek megszüntetésén** munkálkodtak.
- A szocializmus bukásával ezekben az országokban is megindult az **áttérés a piacgazdaságra. Ezt a folyamatot nevezzük gazdasági rendszerváltásnak.**